

5.1.9 ТВОРЧАСЦЬ ВАЦЛАВА ЛАСТОЎСКАГА (1883–1938гг.)

1 Біяграфія пісьменніка.

2 Разнастайнасць тэматыкі і жанрава-стылёвых форм у прозе В.Ластоўскага.

3 Аповесць “Лабірынты”: спецыфіка мастацка-філасофскага ўвасаблення ідэі беларускага нацыянальнага быцця.

4 Роля В.Ластоўскага ў станаўленні нацыянальнай крытыкі і публіцыстыкі.

Дзяржаўны і грамадскі дзеяч, адзін з ідэолагаў утварэння незалежнай Беларусі, выдатны пісьменнік, гісторык, крытык, публіцыст, паэт, мовазнаўца, этнограф, выдавец, бібліёграф, перакладчык, акадэмік АН БССР, аўтар больш за 300 публікацый.

Творчасць В.Ластоўскага стала вяртацца да беларускага чытача толькі напрыканцы 80-х гадоў мінулага стагоддзя, распачаў гэты працэс Б.Сачанка.

1 Біяграфія пісьменніка.

Асноўныя біяграфічныя звесткі пісьменніка пададзены ніжэй у табліцы:

1	1883 г.	В.Ластоўскі нарадзіўся ў былым засценку Калеснікі на Дзісеншчыне (Віленскі павет, цяпер Глыбоцкі р-н Віцебскай вобл.) ў сям’і дробнага арандатара (беззямельнага шляхціца).
2	1898–1902 гг.	Вучыўся ў народнай, Старапагосцкай, школе.
3	1902 г.	Звязаў свой лёс з нацыянальна-вызваленчым рухам.
4	1904–1905 гг.	Наведваў лекцыі ў Пецябургскім універсітэце.
5	1906 г.	Жыў у Рызе (з жонкай Марыяй Іваноўскай, з якой у шлюбе з 1903 г.), займаўся самаадукацыяй, далучыўся да мясцовага беларускага руху (член БСГ).
6	1908 г.	Адправіў свой першы ліст у “Нашу ніву” з Рыгі.
7	1909 –1915 г.	Пераязджае ў Вільню і працуе на пасадзе сакратара рэдакцыі “Нашай нівы”, дзе пачынаецца яго сталая літаратурная праца, якая працягвалася да закрыцця газеты (1915 г.).
8	1910 г., Вільня	Выдаў “Кароткую гісторыю Беларусі” – першую нацыянальную гісторыю на беларускай мове, у якой была спроба абгрунтаваць беларускі характар Вялікага княства Літоўскага.
9	1916–1917 гг.	Рэдагуе Віленскую беларускую (грамадска-палітычную і літаратурную) газету “Гоман”. Мела нацыянальна-дэмакратычны кірунак.
10	1916 г.	Адзін з аўтараў “Мемарандума прадстаўнікоў Беларусі”, у якім адстойваў права беларускага народа на нацыянальна-дзяржаўнае развіццё і які прадставіў на міжнароднай канферэнцыі ў Швейцарыі.
11	Студзень 1917г.	Быў вылучаны ў Раду Беларускай Народнай Рэспублікі.
12	23–25 сакавіка 1918 г.	Удзельнічае ў пасяджэнні Рады, дзе была абвешчана незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі.
13	1919 –1923 гг.	Жыў у Коўна, працаваў на пасадзе прэм’ер-міністра БНР, наведваў з дыпламатычнымі місіямі еўрапейскія краіны, адстойваў правы беларускага народа, асабліва пад Польшчай. Са снежня 1919 г. узначальваў Раду міністраў БНР. З урада выйшаў у 1923 г. Заняўся навуковай і літаратурнай дзейнасцю.
	1923–1927 гг.	Рэдагаваў часопіс “Крывіч”, які выходзіў у Коўна.

1924 г.	Надрукаваў “Падручны расійска-крыўскі слоўнік”, які акрамя асноўнага лексічнага масіву ўключаў: руска-беларускі слоўнік асабовых імён; слоўнік тэрмінаў арніталагічных і батанічных.
1926 г., Коўна	Выдаў “Гісторыю беларускай (крыўскай) кнігі: Спроба паяснільнай кнігапісі ад канца X да пачатку XIX стагоддзя”.
Красавік 1927 г.	Прызнаў савецкую ўладу і вярнуўся ў Беларусь; пераехаў з Коўна (Каўнаса) ў Мінск.
1927–1930 гг.	Займаў пасады: дырэктара Беларускага дзяржаўнага музея; загадчыка кафедры этнаграфіі Інбелкульту; сакратара і акадэміка АН БССР.
1930 г.	Быў арыштаваны па справе “Саюза вызвалення Беларусі”.
Красавік 1931 г.	Высланы ў Саратаў на 5 гадоў, працуе на пасадзе загадчыка аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў бібліятэкі Саратаўскага ўніверсітэта.
1937 г.	Паўторна арыштоўваецца і падвяргаецца катаванням.
23 студз. 1938 г.	Прыгавораны да расстрэлу як “агент польскай разведкі і ўдзельнік нацыянал-фашысцкай арганізацыі” (Ваеннай калегіяй Вярхоўнага суда СССР).
1958 г.	Рэабілітаваны па другім прысудзе
1988 г.	Рэабілітаваны па першым прысудзе
1990 г.	Вацлаў Ластоўскі адноўлены ў званні акадэміка АНБ

2 Разнастайнасць тэматыкі і жанрава-стылёвых форм у прозе В.Ластоўскага.

Даволі актыўна праяўляў сябе В.Ластоўскі і як празаік: пісаў апавяданні, аповесці, апавяданні і казкі для дзяцей. Вядомы яго зборнік апавяданняў і легенд “Недацветы” (1918).

Да рэалістычнага кірунку даследчыкі [1] адносяць такія яго творы, як апавяданні “Лебядзіная песня”, “Мост у Кутах”, “Панас гуляе”. Гісторыка-легендарная тэматыка знайшла сваё адлюстраванне ў такіх творах, як “Сож і Няпро”, “Разбойнік”, “Вітаўт і Ягайла”, “Юга і Грамавік”, “Каменная труна” і інш. Звяртаўся Ластоўскі і да жанру імпрэсіі і алегорыі: імпрэсіі “Слёзы”, “Мары”, “Краскі”, “Апаўшае лісце”, апавяданне “Дзень ружавай кветкі”. Спынімся на некаторых з іх.

“Лебядзіная песня” – Ластоўскі асэнсоўвае лёс гараджаніна ў першым пакаленні. Горад не прымае Грыгора Лежню, але і вёска яго ўжо адрынула. Ён чужы і там, і тут. Спроба вярнуцца ў вёску для Лежні, няхай толькі ў думках, заканчваецца трагічна. Грыгор, падмятаючы вуліцу ў горадзе, чуе народную песню і на момант забываецца, пераносіцца на крылах мрояў у родную вёску, да крынічанькі, пра якую спяваў голас з расчыненага вакна. У гэты час яму крычыць карэтны фурман “Сцеражыся!”. “Грыгор не ўсцярогся...” – так сумна заканчвае сваё апавяданне В.Ластоўскі. У творы звернута ўвага і на заўсёдную для беларусаў праблему мовы.

“Мост у Кутах” – аповед пра двух “безгаспадарлівых гаспадароў” – Рыгора Задзіраку і Тамаша Неўступаку. Аўтар асуджае цемнату, бяздзейнасць, рабскую псіхалогію простага люду, які нічога не можа зрабіць без начальства, без загаду, без прымусу. Мост, неабходны абодвум гаспадарам, будуюцца

сялянамі пасля загаду ўрадніка. Ластоўскі адначасна выкрывае, спачувае і не прымае такую пазіцыю герояў-“гаспадароў”.

“Панас гуляе” – аповяданне напісана пад яўным уражаннем ад аднайменнага верша Я.Коласа, надрукаваным ў “Нашай ніве” і выкрывае такую заганау як п’янства. Твор мае маралізатарскі падтэкст і шчаслівую канцоўку – Апанас Канцавы выпраўляецца (“зnelлюбіў насмерць карчму, гарэлку і Хаіма...”).

“Сож і Няпро” – паэтычная казка пра вялікага валадара старца Рыдана і яго карону, скрытую за 12-цю дзвярамі, 12-цю замкамі. Але варажбіты і знахары прыдумалі разрыў-траву і сон-траву, якія і дапамаглі выкрасці карону. Загадаў бацька сыну-Дняпру, у пагоню кінуцца, а затым і другі пайшоў на дапамогу першаму. І не вярнуліся яны. Плакаў стары бацька, прыгаворваючы: “Бадай вам, дзеткі мае, слязамі разліцца!”. Так і сталася.

“Вітаўт і Ягайла” – твор на гістарычную тэму. Героі – сапраўдныя гістарычныя асобы, стрыечныя браты Вітаўт і Ягайла, унукі Гедыміна, сыны адпаведна Кейстута і Альгерда. Твор услаўляе Вітаўта і яго намаганні ў адстойванні незалежнасці Беларусі і Літвы. Наватарства Ластоўскага выявілася ў распрацоўцы гістарычных сюжэтаў (“Каменная труна”, “Разбойнік”, “Князеўна Рагнеда”, “Часы былі трывожныя”, “Векавечная мяжа”, “Бяздоннае багацце”).

“Юга і Грамавік” – казка пра пражорлівую бабу Югу (Ягу), што насылае холад на зямлю, і Грамавіка (прыяцеля і апекуна людзей, ворага іх ворагаў), які забіў Югу і вярнуў цяпло – вясну-лета – на зямлю.

У 1912 годзе ў Пінску пад псеўданімам Арцём Музыка – выйшла аповесць В.Ластоўскага “Прыгоды Панаса і Тараса”. Галоўныя героі твора – Панас і Тарас – “седзячы на прызбе, гутарылі аб тым, як дзе жывуць людзі і аб іхніх звычаях і парадках”, і вырашылі праехацца, каб паглядзець на жыццё суседзяў-“мазуроў”. Убачанае імі і склала аснову твора. У аповесці бывалыя сяляне вучаць сваіх “бесталковых” суседзяў, як здабываць сонца ў хату, як замяшаць талакно, як пілаваць бэльку, як папарыцца ў лазні. Лагоднасць, міралюбнасць і разам з тым глыбінная мудрасць прасвечваюцца ў кожнай фразе гэтых простых людцаў. Мова іх перасыпана трапнымі прымаўкамі, прыказкамі.

Падарожжа з героямі па суседняй краіне падводзіць чытача да высновы, што “і мы не горш, а нат лепш жывём за суседзяў, значыць і культура, і звычаі, і мова наша не бядней, чым у іншых народаў” [12, с. 9].

Дз.Бугаёў [5] зазначае, што “Прыгоды “Панаса і Тараса” – твор жартоўна-гумарыстычны з відавочнай фальклорнай асновай і прыкметным казачным структура-ўтваральным пачаткам, які свядома падкрэсліваецца, знарок дэманструецца, узмацняючы камізм твора. Бо арыентуецца пісьменнік <...> на побытава-жартоўную казку, блізкую да народнага анекдота, які выразна адгукаецца ў паэтыцы аповесці. <...> У згодзе з фальклорнай паэтыкай не маюць выразнай індывідуалізаванасці і героі аповесці, самі імёны якіх (Панас і Тарас) яўна перагукваюцца, рыфмуючыся, як у народным райку. І гэта таксама дадае гумарыстычны штрих у стылістыку твора. На гумарыстычную танальнасць працуе таксама іранічная падача жыцця мазуроў, з якімі ў час

свайго падарожжа сустракаюцца ў розных камедыйных сітуацыях Панас і Тарас. Тыя мазуры і выступаюць галоўным аб'ектам насмешкі, бо яны ў вачах падарожнікаў выглядаюць як дзівакі, якія многае робяць не па-людску. Гэта ўжо адкрыта выкарыстоўваюцца пацяшальныя народныя анекдоты тыпу небыліц. У нас на магилёўшчыне анекдатычнымі недарэкамі звычайна называлі жыхароў краснапольскай вёскі Бакунавічы. <...> Гумар такога тыпу вядомы ў многіх народаў (варта ўгадаць габраўскія анекдоты ці нашы аўцюкоўскія – Т.Ф.). І ўспрымаецца ён з-за сваёй знарчыста анекдатычнай перабольшанасці як сродак павесяліць душу заведамай небыліцай. Ластоўскі таксама на многае <...> не замахваўся. Але ягоная аповесць напісана ўсё ж дасціпна, вельмі зграбна і займальна, прываблівае добрай беларускай мовай і поўнай натуральнасцю самой фразы” [5, с. 37–39].

3 Аповесць “Лабірынты”: спецыфіка мастацка-філасофскага ўвасаблення ідэі беларускага нацыянальнага быцця.

“Сэнсам творчай працы Ластоўскага стала стварэнне нацыянальнага міфа аб беларусах. Думка пра глыбокія гістарычныя вытокі беларускага духу гучыць у верлібрах, прысвечаных часам паганства (“На радуніцу”, “На Каложы ў Гародні”, “Дума на Полацкім замчышчы”, “Баяну”). Гэтая мара-згадка пра “залатыя часіны” беларусаў прываблівае чытача аповесці-утопіі “Лабірынты”. Імкненне спасцігнуць метафізіку (быццё) беларускага этнасу прыводзіць Вацлава Ластоўскага да стварэння і навукова-мастацкага абгрунтавання міфічнай краіны Крывіі, правобраза Беларусі” [4, с. 327].

І.Багдановіч: “Падчас знаходжання ў Коўна (1923–1927гг.) у яго (В.Ластоўскага – Т.Ф.) выпявае канцэпцыя Беларусі як гістарычнай краіны Крывіі і генезісу (паходжання, узнікнення) беларусаў як гістарычнага этнасу крывічоў. <...> “Крыўская” канцэпцыя В.Ластоўскага знайшла адлюстраванне ў яго аповесці “Лабірынты” і ў вершах” (“О, Крыўская зямля...”, 1924 г.)” [3, с. 238].

Аповесць “Лабірынты” даследчык Я.Янушкевіч лічыць “самай яркай мастацкай рэччу ў літаратурнай спадчыне В.Ластоўскага” [12, с. 10]. “У гэтым творы аповед вядзецца ад імя аўтара. Тут паяднаны між сабой сівая даўніна (падзеі адбываюцца ў Полацку) і сучаснасць, блізкая В.Ластоўскаму. У творы моцныя фантастычныя і прыгодніцкія элементы, але грунт, на якім трымаецца дзеянне, рэальны. <...> Падарожжа ў скляпенні пад старадаўнім горадам, “магчымасць” убачыць бібліятэку, якая некалі была ў Полацку – яшчэ адно нагадванне, што гісторыя бяследна не знікае, у сілах чалавека, калі ён таго жадае, супыніць працэс знішчэння. Адно можа нашкодзіць – бяспамяцтва, супраць якога і была накіравана творчасць В.Ластоўскага”.

На сённяшні дзень не вырашана і праблема жанравага вызначэння аповесці “Лабірынты”.

Дз.Бугаёў: “Жанр аповесці даследчыкі вызначаюць па-рознаму: фантастычная (Я.Леца), прыгодніцка-гістарычная (А.Сідарэвіч) ці гістарычна-прыгодніцкая (А.Каўка)” [5, с. 40]. Бясспрэчна адно: у гэтым творы “фантастыка, заглыбленая ў наша гістарычнае мінулае, сапраўды арганічна

паядналася з вельмі займальным прыгодніцтвам...” [5, с. 40]. Яно “распачынала, прынамсі ў прозе, традыцыю вострасюжэтнага пісьма з элементамі загадкавасці і таямнічасці, нечаканымі паваротамі дзеяння і іншымі сакрэтамі займальнасці, якімі потым будуць вабіць вельмі многіх такія нашы славуцыя майстры ў прыгодніцкім жанры, як Янка Маўр і асабліва... Уладзімір Караткевіч” [5, с. 40].

П.Васючэнка ў сваім артыкуле [7] вызначае жанр аповесці Ластоўскага “Лабірынты” як *утопія* – месца, якога няма, фантазія, мара. Пазней, у кнізе “Ад тэксту да хранатопа” даследчык пра спецыфіку жанра аповесці выкажацца наступным чынам: “Свайго роду загадкай твора застаецца і яго жанравая прырода. Даследчыкі дагэтуль не прыйшлі да адзінага меркавання пра жанравую прыналежнасць “Лабірынтаў”. Што гэта: дэтэктыў, філасофская аповесць, гістарычная, прыгодніцкая або містычная проза, жакі? На маю думку, “Лабірынты” набліжаюцца да *інтэлектуальнага дэтэктыву* – таго жанру, у якім створаны, прыкладам, раман Умберта Эка “Імя ружы”. Можна казаць і пра наяўнасць у творы прыкметаў “*сінтэтычнага рамана*” – той умоўнай жанравай мадыфікацыі, існаванне якой прыпадае на мяжу ХХ–ХХІ стагоддзяў. “Сінтэтычны раман” якраз і закліканы аб’яднаць у сабе тыпалагічныя рысы розных жанраў і тым самым “прымірыць” паважную і масавую літаратуру. Ластоўскі, стварыўшы “Лабірынты”, заглядаў у літаратурную будучыню.

Ён як бы прадбачыў той род літаратурнай гульні, пры якой канструююцца неіснуючыя мовы, краіны, ад імя класікаў пішуцца новыя тэксты або старыя тэксты прыпісваюцца неіснуючым творцам. Такого роду літаратурныя містыфікацыі асабліва пашыраныя ў творчасці Х.Л.Борхеса” [8, с. 59].

На думку А.Акуліча, “пра «Лабірынты» трэба гаварыць як пра *нацыянальную містэрыю*, дзе апісаны народны духоўны космас і асноўныя вехі нацыянальнага культурнага станаўлення, як пра адмысловую нацыянальную *практыю*, створаную на аснове старажытнай беларускай гісторыі” [14].

“Вельмі выразна патрыятычныя пачуцці Ластоўскага выказаны ў ягонай **паэзіі**... Яна прадстаўлена ўласна вершамі (іх каля трох дзесяткаў), пяццю вершамі ў прозе і вершаваным драматычным абразком “Адзінокі”, прысвечаным Ф.Скарыне.

Ва ўсіх гэтых творах на першым плане – трагізм беларускай гісторыі, зноў жа яе самыя балючыя старонкі” [5, с. 41]. Да паэтычнай творчасці Ластоўскі звярнуўся амаль у 40 гадоў.

4 Роля В.Ластоўскага ў станаўленні нацыянальнай крытыкі і публіцыстыкі.

В.Ластоўскаму належаць артыкулы “Памяці Сяргея Палуяна”, “Эліза Ажэшка”, “Людвіг Кандратовіч”, “Леся Украінка”, рэцэнзіі на зб-кі “Васількі” Ядвігіна Ш., “Рунь” М.Гарэцкага, “Родныя з’явы” Т.Гушчы-Коласа. Лічыцца, што ён паказаў прыклад “прагнастычнай крытыкі” ў сваім водгуку на зборнік Я.Коласа “Родныя з’явы”: уключыў творы беларускага пісьменніка ў шырокі агульналітаратурны кантэкст, прыгадаўшы вядомыя імёны В.Стэфаніка, А.Чэхава.

Пра явамі плённага развіцця нашаніўскай крытыкі была яе абвостраная ўвага да тэарэтычных праблем і з'яўленне жанравай формы палемічнага артыкула – так званая дыскусія 1913 г. у “Нашай ніве”, што звязаны таксама з імем В.Ластоўскага. Маецца на ўвазе артыкул “Сплачвайце доўг”, надрукаваны ў 1913 г. ў “Нн”. Дыскусія, па словах М.Мушынскага, прысвечана “абмеркаванню шляхоў развіцця нацыянальнага слоўнага мастацтва” [1, с. 76]. Па сутнасці, Ластоўскі дакараў беларускіх пісьменнікаў за тое, што іх творы прасякнуты матывамі смутку, тугі, расчаравання, нараканнямі на гаротны лёс. Характа і прыгажосці роднага краю песняры не бачаць, як не бачаць і светлых момантаў жыцця селяніна, не будзяць актыўны пачатак у характары беларуса. “Крытык лічыў, што пры аднабаковым поглядзе на рэчаіснасць істотна звужаецца функцыя літаратуры, яе грамадска-пераўтваральная роля, недаацэньваюцца і творча-патэнцыяльныя магчымасці народа” [1, с. 76].

Яго апанентам выступіў Я.Купала (ёсць, аднак, меркаванні, што і “Адказ...” напісаў В.Ластоўскі) пад псеўданімам “Адзін з “парнаснакаў”, надрукаваўшы востры артыкул пад назвай “Чаму плача песня наша? Адказ Юрку Верашчаку”. Купалу (??) праз некаторы час (“Наша ніва”, №№ 33, 34 за 1913 г.) падтрымаў Л.Гмырак артыкулам “Яшчэ аб сплачванні доўгу”.

Дз. Бугаёў падкрэсліваў, што В.Ластоўскі падыходзіў да крытыкі з высокімі крытэрыямі: “І яго пранікнёнае крытычнае слова мае трывалую вагу і моц. Яно ніколі не было выпадкова-абыякавым, не зводзілася да трафарэтнай адпіскі, а вызначалася сваёй прынцыповасцю і патрабавальнасцю. Ён пісаў пра П.Багрыма і К.Каліноўскага, С.Палуяна і У.Сыракомлю, заклікаў збіраць матэрыялы пра А.Рыпінскага і Ф.Тапчэўскага, А.Абуховіча і А.Гурыновіча, Я.Чачота, А.Вярыгу-Дарэўскага і В.Каратынскага, а таксама іншых пісьменнікаў, пра якіх тады мала што было вядома, шукаў праявы беларускага “народнага генія” ў творчасці А.Міцкевіча і Ф.Дастаеўскага, магутную стваральную сілу якім, на яго думку, дала наша зямля.

Адгукаючыся на выхад “Васількоў” Ядвігіна Ш., ён дасведчана гаварыў пра адметнасць гэтага мастака, але разам з тым схіляў яго дамагацца большага, у прыватнасці паспрабаваць сілы ў “абшырнай аповесці”, у гістарычных апавяданнях...

Пра першую кнігу М. Гарэцкага “Рунь” Ластоўскі пісаў, што гэта не зборнік апавяданняў мляўка-стагнальных і не скалазубства з вяскоўца, з яго мазалёў і цемнаты, гэта першы ў нашай літаратуры паэма-трагедыя Маладой Беларусі. Першы голас беларускай, маладой, набалеўшай душы “на ўвесь свет, на Белу Русь”. “Не паўсяднеўнае айканне і не салодзенька-кіслае стагнане няшчырых людзей...” Гарэцкі пра маўляе “як маючый сілу”. Як сын народа... Малое трагедыю і боль душы Маладой Беларусі не паверхнасна, а заглядае ўглыб, пад карэнне”.

У гаворцы пра зборнік “Родныя з’явы” Якуба Коласа Ластоўскі не толькі звяртаў увагу на глыбокі псіхалагізм як вельмі каштоўную рысу твораў пісьменніка, але і прадказваў яму сусветнае прызнанне: “Трэба спадзявацца, што імя Т. Гушчы з часам будзе вядома далёка па-за межамі нашымі, услаўляючы імя беларускае, яно пойдзе далёка па свету”.

Мара пра сусветны рэзананс нацыянальнай літаратуры і ўзвышэнне праз яе беларускага народа была любімай, заповітнай думкай Ластоўскага... І не стамляўся паўтараць, што сваю літаратуру, мы, як і ўсе цывілізаваныя народы, павінны мераць не паблажліва-правінцыйнай, а вялікай “меркай еўрапейскай”, арыентавацца ... на вопыт “усяветнай класічнай літаратуры” [5, с. 43–45].

Што да дыскусійна-задзірыстага артыкула “Сплачвайце доўг”, то Ластоўскі “хацеў, каб наша літаратура, не цураючыся паказу людскіх пакут, адлюстроўвала і прыгажосць Бацькаўшчыны, хараство яе прыроды, словам, бачыла, яшчэ і “красу свайго народа і краю”. Гэта, як ужо адзначаў А.Лойка, было жаданне патрыятычнае. За ім стаяў клопат рупліўца пра багацце і разнастайнасць нашай літаратуры” [5, с. 45].

Літаратура:

Асноўная

1 Гісторыя беларускай літаратуры XX ст.: У 4 тамах. – Т. 1. (1901–1920 гг.). – Мінск, 1999. – С. 427–446.

Дадатковая

2 Абрамовіч, Павал. Дубавец і Ластоўскі. Чаму ўдалася першая і не ўдалася апошняя літаратурная дыскусія XX ст. / П.Абрамовіч // АРСНЕ-Скарына. – 2000. – № 6.

3 Багдановіч, І.Э. Авангард і традыцыя. Беларуская паэзія на хвалі нацыянальнага адраджэння / І.Э.Багдановіч. – Мінск: Бел навука, 2001. – С. 237–242, 75–77.

4 Баршчэўскі, Л.П., Васючэнка, П.В., Тычына, М.А. Беларуская літаратура і свет: ад эпохі рамантызму да нашых дзён : папулярныя нарысы / Л.П. Баршчэўскі, П.В. Васючэнка, М.А. Тычына. – Мінск : Радзіла-плюс, 2006. – С. 327.

5 Бугаёў, Дз. Пра Вацлава Ластоўскага / Служэнне Беларусі / Дз.Бугаёў. – Мінск: Маст. літ., 2003. – С. 31–48.

6 Вацлаў Ластоўскі // Крыніца. – 1994. – № 8 (2).

7 Васючэнка П. Захоплены лабірынтам: Таямніцы творчасці Вацлава Ластоўскага / П.Васючэнка // Роднае слова. – 2008. – № 11. – С. 3–6.

8 Васючэнка, П.В. Першаадкрывальнік з роду Ластаў. Мастацкія адкрыцці Вацлава Ластоўскага / Ад тэксту да хранатопы: артыкулы, эсэ, пятрогліфы / П.Васючэнка. – Мінск: Галіяфы, 2009. – С. 53–62.

9 Ластоўскі, Вацлаў. Бяздоннае багацце. Выбраныя творы / В. Ластоўскі. – Мн., 2001.

10 Ластоўскі, В. Выбраныя творы / В. Ластоўскі. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 1997. – 512 с.

11 Шамякіна, Т. “Лабірынты” Вацлава Ластоўскага і навуковыя пошукі XX – XXI стагоддзяў / Т.Шамякіна // Маладосць. – 2008. – № 10. – С. 103–110.

12 Янушкевіч, Язэп. Неадменны сакратар Адраджэння / Я.Янушкевіч. – Мінск, 1995. [Серыя “Нашы славутыя землякі”].

13 Санюк, З. Аповесць “Лабірынты” В. Ластоўскага / З.Санюк // Роднае слова. – 2000. – № 1.

14 Акуліч, А. Беларускія лабірынты. Дзяржаватворная канцэпцыя Вацлава Ластоўскага / Алік Акуліч // Літаратурная Беларусь. – 2013. – № 10 (86) ад 25 кастрычніка.

Электронныя крыніцы

15 Ластоўскі, В. творы. – Беларуская палічка [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступа: http://knihi.com/Vaclau_Lastouski/

16 Ластоўскі, В. Выбраныя творы. – Кнігазбор [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступа: <http://bk.knihi.com/lastouski/>

17 Ластоўскі, В. – Цікавыя звесткі [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступа: <https://belarusianheroes.com/vaclau.lastouski>